

Nr 119.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till Tandläkarhögskolorna jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln, punkten 104, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1949/50 beräkna till Tandläkarhögskolan i Malmö: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 400 000 kronor, har Kungl. Maj:t i propositionen nr 92, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 25 februari 1949, framlagt de förslag i förevarande hänseende, vilka närmare framgå av den följande redogörelsen. I detta sammanhang har Kungl. Maj:t även upptagit till behandling vissa andra ärenden rörande tandläkarundervisningen, avseende dels utbildning av vissa norska studerande, dels ock organisationen av amanuenskliniker vid tandläkarhögskolorna.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Anderberg* och *Mannerskantz* (I: 254) och den andra inom andra kammaren av herr *Olsson* i Mellerud (II: 319), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att den av departementschefen ifrågasatta kursverksamheten för de norska tandläkarstuderandena så utformas, att någon inskränkning av antalet svenska studerande eller något avbräck i deras studiegång ej sker.

1:o) **Tandläkarhögskolan i Malmö: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (punkt 1, s. 3—11) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departementschefen förordat fastställa personalförteckning för tandläkarhögskolan i Malmö, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för tandläkarhögskolan i Malmö, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1949/50, dels ock till Tandläkarhögskolan i Malmö: Avlöningar för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 1 318 000 kronor.

Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 1 131 000 kronor samt disponeras på sätt framgår av statsliggaren, s. 523 ff.

Med skrivelse den 15 februari 1949 har *kanslern för rikets universitet* inkommit med anslagsäskanden beträffande avlöningar vid högskolan för nästa budgetår, i huvudsak grundade på en petitaskrivelse från *lärarkollegiet vid högskolan*.

I sin skrivelse har *lärarkollegiet* inledningsvis framhållit, att det vore första gången, som kollegiet inginge med begäran om anslag för högskolan, och att detta skedde under en tid, då *lärarkollegiet* i det stora hela saknade erfarenhet rörande verksamheten vid högskolan. Härtill komme, att vissa omflyttningar inom högskolans fastighet och vissa provisoriska anordningar måst vidtas, något som ytterligare försvårat bedömningen av hur kostnaderna för driften av högskolan slutligt komme att ställa sig. *Lärarkollegiet* beräknade emellertid, att denna rörlighetsperiod i det stora hela skulle vara avslutad vid ingången av budgetåret 1949/50. Härav följde, att varje avdelning då beräknades få sina slutgiltiga lokaler med undantag av en viss rörlighet, som betingades av överbeläggning på vissa avdelningar i samband med övergången till den femåriga studieplanen. Allt eftersom nämnda studieplan genomfördes, måste nya tjänster tillsättas, och detta gällde icke endast lärartjänsterna utan framför allt hjälpkrafterna. I och med ingången av nästkommande budgetår måste sålunda i det stora hela samtliga tjänster besättas.

Beträffande det prekliniska studieåret har *lärarkollegiet* meddelat, att det vid förhandlingar, som förts mellan rektor vid högskolan och ämnesrepresentanter för de prekliniska undervisningsämnena, visat sig omöjligt att beräkna kostnaderna på enahanda sätt som tidigare skett. *Lärarkollegiet* hade därför trots pågående sakkunnigutredning på området ansett sig böra hemställa om anslag för inrättande vid högskolan av ordinarie prosektors-, respektive laboratorbefattningar i ämnena histologi, fysiologi och kemi, vilka tjänsters innehavare skulle i lönehänseende vara jämställda med motsvarande ordinarie befattningshavare på Lunds universitets stat. Vidare har *lärarkollegiet* gjort framställning om anställande av en del icke-ordinarie befattningshavare till hjälp åt kursgivarna i de prekliniska ämnena.

Kanslern har anfört, att han ej kunde förorda *lärarkollegiets* förslag att, utan avvaktande av resultatet av den pågående sakkunnigutredningen, inrätta ordinarie lärarbefattningar för meddelande av undervisning i vissa prekliniska ämnen. Vad beträffade *lärarkollegiets* framställningar i övrigt hade *kanslern*, efter jämförelse med förhållandena vid tandläkarhögskolan i Stockholm, kommit till den uppfattningen, att Malmö-högskolans personalorganisation icke redan under nästkommande budgetår ovillkorligen behövde undergå så stor ökning som *lärarkollegiet* ifrågasatt. Han hade även

beaktat, att de underordnade lärarkrafterna samt sköterskorna och den tekniska personalen — även om de närmast vore avsedda för tjänstgöring å viss avdelning — tillfälligt borde kunna överföras till annan avdelning, i den mån denna andra avdelning hade större behov av den arbetskraft, som de representerade, än den egna avdelningen.

Tillika har kanslern framhållit, att han vid beräklandet av antalet assistenter och amanuenser å de kliniska avdelningarna icke ansett sig böra förutsätta, att nämnda lärare skulle i egenskap av lärare utföra sådan tandvård å högskolans patienter, som icke meddelades i direkt samband med undervisningen av de studerande. Denna tandvård syntes böra meddelas på amanuenskliniker (denna fråga behandlas närmare i det följande).

Kanslern har vidare rörande sitt förslag till personal för nästa budgetår anfört, att då det här vore fråga om en avvägning, som i viss utsträckning måste baseras på antaganden, vore det ej möjligt för honom att i detalj motivera sin ståndpunkt.

De av kanslern förordade förändringarna i personalorganisationen framgå av s. 4—7 i statsrådsprotokollet, vartill torde få hänvisas.

Vid bifall till kanslerns förslag skulle personalorganisationen vid högskolan under nästa budgetår — fränsett prekliniska m. fl. särskilda kurser — bli den, som finnes upptagen i följande sammanställning.

B e f a t t n i n g	Lönegrad (arvode)	Nuvarande antal	Föreslaget antal	
			vid full utbyggn. enl. sakk-a	1949/50 enl. kanslern
Professor	Ca 33	5	5	5
Laborator	Ca 31	5	7	6 ¹ / ₂ (+1 ¹ / ₂)
Avdelningstandläkare	Ce 22	13 ¹ / ₂	19	14 (+ 1 ¹ / ₂)
Assistent	5 484	13 ² / ₂	23	16 ² / ₂ (+3)
Amanuens	4 032	30 ² / ₂	40	33 ¹ / ₂ (+2 ¹ / ₂)
Avdelningssköterska	Ce 12	3	3	3
Sjuksköterska	Ce 11	2	3	2
Avdelningstandsköterska	Ce 11	4	5	5 (+1)
Tandsköterska	Ce 10	23	32	22 ² / ₂
Kontrollbiträde	Ce 10	4	4	4
Tekniskt biträde	Ce 10	6	10	7 (+1)
Laboratoriebiträde (professors)	Ce 11	—	3	—
» (övriga)	Ce 11	1	4	4 (+3)
Tandtekniker	Ce 20	2	2	2
»	Ce 18	1	2	1
Preparatris	Ce 11	—	2	1 (+1)

på sätt i det följande föreslås, dels icke innefattar personal för ifrågasatt undervisning av norska studerande.

I personalförteckningen för högskolan torde böra vidtagas de förändringar, som föranledas av vad jag här förordat. Liksom i fjol förutsätter jag, att ingen befattning tillsättes, förrän oundgängligt behov därav föreligger.

Utskottet får, med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, hemställa,

att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 25 februari 1949 förordat fastställa personalförteckning för tandläkarhögskolan i Malmö, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50;

b) godkänna följande avlöningsstat för tandläkarhögskolan i Malmö, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1949/50:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	180 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	»	376 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	667 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	95 000

Summa kronor 1 318 000;

c) till *Tandläkarhögskolan i Malmö*: *Avlöningar* för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 318 000 kronor.

2:o) Tandläkarhögskolorna: Utbildning av vissa norska studerande. Kungl. Maj:t har (punkt 2, s. 12—16) föreslagit riksdagen att under ifrågavarande rubrik för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 35 000 kronor.

Norska ambassaden i Stockholm har på uppdrag av norska regeringen gjort framställning om viss utbildning av tandläkare för norsk räkning i Sverige.

Av framställningen inhämtas, att Norges tandläkarhögskola stängdes av ockupationsmyndigheterna år 1943 och att flertalet manliga studerande fördes till tyska koncentrationsläger. Redan dessförinnan hade antalet studerande reducerats genom att många flytt eller fängslats. Till följd härav

förefinnes ett stort underskott på tandläkare i Norge, och norska regeringen har därför gjort hänvändelser till flera utländska tandläkarinstitut om mottagande av norska studerande som elever.

I början av år 1948 uppkom fråga, huruvida även de svenska tandläkarhögskolorna kunde mottaga norska studerande för utbildning. En utredning härom verkställdes av en under hand bildad kommitté, bestående av Norges ambassadör i Stockholm B. Bergersen, professorn vid tandläkarhögskolan i Stockholm G. Westin och sekreteraren hos 1944 års tandläkarutbildnings-sakkunniga, aktuarien W. Romberg. Utredningens resultat sammanfattades i en den 13 maj 1948 dagtecknad promemoria om utbildning av norska tandläkare i Sverige.

Av *promemorian* framgår, att under läsåren 1947/49 undervisas i Oslo en extrakurs tandläkarstuderande om 30 elever. Efter denna tvååriga prekliniska utbildning skulle gruppen, enligt vad i *promemorian* föreslagits, fullborda sin utbildning läsåren 1949/50 och 1950/51 vid tandläkarhögskolan i Malmö. Ytterligare en extrakurs om 30 elever, vilken förutbildas i Oslo under läsåren 1948/50, skulle därefter undervisas läsåret 1950/51 vid tandläkarhögskolan i Stockholm och läsåret 1951/52 vid tandläkarhögskolan i Malmö. De båda gruppernas utbildning vid de svenska tandläkarhögskolorna skulle följa den svenska fyraåriga studieplanen.

Beträffande möjligheterna för de svenska tandläkarhögskolorna att mottaga de norska eleverna har i *promemorian* anförts bland annat: På grund av den successiva utbyggnaden av Malmö-högskolan och övergången från fyraårig till femårig studieplan funnes där i lokalhänseende betydande möjligheter att tillgodose de norska önskemålen. Andra faktorer, såsom befärade svårigheter att anskaffa kompetenta lärare och ovissheten om patienttillgångens omfattning, kunde emellertid anföras som skäl för att icke belasta högskolan med undervisning av ytterligare grupper studerande. Angelägenheten att tillgodose de norska önskemålen syntes emellertid vara så stark och möjligheterna att taga i anspråk Stockholms-högskolan med dess rutinerade lärarkader så begränsade, att de anförda betänkligheterna borde få vika. Kommittén förutsatte, att viss lärarkraft skulle ställas till förfogande genom norsk försorg samt att norska staten skulle påtaga sig de ökade kostnader, vilka kunde föranledas av att bristande patienttillgång kunde medföra förlängning av studietiden. Såsom redan framhållits vore möjligheterna att anlita Stockholms-högskolan begränsade. Under läsåret 1950/51 komme dock vissa avdelningar till följd av övergången från fyraårig till femårig studieplan att ha mindre elevantal än vanligt. Kommittén har i *promemorian* framlagt ett detaljerat program för undervisningen av de norska grupperna vid de svenska tandläkarhögskolorna. Beträffande detta program hänvisas till handlingarna i ärendet. I flera hänseenden skulle enligt förslaget omläggningar ske för de norska eleverna av den eljest tillämpade studiegången. Det vore icke uteslutet, att viss omändring måste

ske också för de svenska elevernas vidkommande. Vid Malmö-högskolan skulle nämligen en propedeutisk-klinisk kurs i karieslära för vissa elever flyttas från vårterminen 1952 och givas i form av sträcktjänstgöring i augusti samma år. Sedvanligen uppkommande vakanser skulle emellertid sannolikt göra anordningen obehövlig.

Enligt kommitténs förslag skulle de direkta kostnader, som förorsakas av utbildningen av de norska eleverna, bestridas av norska staten. Dessa kostnader ha beräknats på följande sätt (beloppen avrundade):

	1949/50 kronor	1950/51 kronor	1951/52 kronor	Summa kronor
<i>Lärare:</i>				
Malmö	24 600	30 900	32 900	88 400
Stockholm	—	19 100	—	19 100
<i>Omkostnader:</i>				
Malmö	5 500	9 700	9 700	24 900
Stockholm	—	5 500	—	5 500
Summa	30 100	65 200	42 600	137 900

Kommittén har föreslagit, att vid tandläkarhögskolan i Malmö skulle anställas en norsk tandläkare med laboratoris ställning som ledare för de norska studenterna, med skyldighet att fullgöra 6 timmars undervisning och tjänstgöring dagligen. Vidare har kommittén förutsatt, att norska tandläkare ställas till förfogande som lärare, om lärarkollegiet i Malmö finner, att eventuell lärarbrist påkallar en sådan åtgärd. I fråga om omkostnaderna har kommittén räknat med ökade kostnader för vissa expenser samt för förbrukningsmateriel för högskolornas praktiska verksamhet ävensom för undervisnings- och åskådningsmateriel.

Lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Malmö har i yttrande över promemorian förklarat det vara möjligt att vid högskolan mottaga norska elever på sätt i promemorian föreslagits. Kollegiet har dock understrukt, att svårigheter kunde uppstå särskilt med hänsyn till lärarkrafter och patienttillgång. Härjämte har kollegiet framhållit, att anordningen vore möjlig endast under de avsedda budgetåren. Lärarkollegiet, som ansett de beräknade omkostnaderna vid högskolan böra ökas med 15 100 kronor, har vidare anfört bland annat följande.

Såvitt kollegiet nu kan bedöma, blir det nödvändigt att anställa norska lärare vid högskolan för den ifrågavarande utbildningen.

Antalet erforderliga lärare i de odontologiska ämnena torde bli beroende på vederbörandes kompetens. Med hänsyn härtill kan totalarvodet för lärare i dessa ämnen nu icke bedömas. Anslaget för lärarlöner bör därför utgå på sådant sätt, att kollegiet icke blir bundet vid att viss tjänst skall till sättas utan så att lämplig anpassning kan ske.

Att en grupp svenska studerande måste arbeta under delar av en sommarferie kan även medföra svårigheter med hänsyn till deras militärtjänstgöring. Genom de norska studenternas placering i Malmö blir det vidare omöjligt att tillmötesgå framställningar från studerande vid Stockholms-högskolan om överflyttning till Malmö-högskolan. Härigenom kunna vissa svenska studerande komma att åsamkas högre studiekostnader än eljest blivit fallet.

Lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Stockholm förklarade i yttrande över promemorian, att den ifrågasatta utbildningen av norska studerande vid högskolan vore möjlig.

Norska ambassaden, som angivit de beräknade kostnaderna för ifrågavarande utbildning av norska tandläkare vid de svenska tandläkarhögskolorna till omkring 153 000 svenska kronor, har meddelat, att norska regeringen för sin del fattat beslut rörande samma utbildning. Ambassaden har hemställt om utverkande av slutligt godkännande av utbildningsplanen från svensk sida.

I utlåtande över ambassadens framställning har *lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Stockholm* förklarat sig villigt att anordna den föreslagna kursen för norska studerande vid högskolan. Kollegiet har ifrågasatt, om svenska staten borde uttaga någon ersättning, särskilt vad anginge de svårberäknliga omkostnaderna. *Lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Malmö* har i utlåtande över framställningen åberopat sitt förutnämnda yttrande.

Universitetskanslern har tillstyrkt, att medgivande lämnas att vid tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö mottaga de två norska extra-kurserna. Kanslern har vidare anfört, att det givetvis icke vore möjligt att i förväg exakt beräkna storleken av den härigenom uppkommande kostnadsökningen. Även i efterhand skulle en dylik beräkning säkerligen bli ganska osäker, då det gällde utgifterna under omkostnadsanslaget. Jämväl i fråga om avlöningsanslaget kunde svårigheter uppstå, om det befunnits lämpligt att låta samme befattningshavare handleda såväl norska som svenska studerande. Under sådana förhållanden syntes det vara mest praktiskt att utgå från den i handlingarna beräknade kostnadsökningen, 153 000 kronor, vilket belopp syntes ha godtagits från norsk sida, och avstå från den detaljerade undersökning vid varje budgetårs slut, som skulle vara erforderlig för ett fastställande, i den mån detta kunde ske, av den faktiska kostnadsökningen. Ersättningen syntes böra erläggas vid varje budgetårs slut med 1/4 första året (30 studerande), 2/4 andra året (60 studerande) och 1/4 tredje året (30 studerande). Ersättningsbeloppen syntes böra tillgodoföras lämplig inkomsttitel i riksstaten, och medgivande borde lämnas till överskridande i behövlig utsträckning av högskolornas avlönings- och omkostnadsanslag. Kanslern syntes böra bemyndigas att utfärda närmare bestämmelser angående anordnande av ifrågavarande utbildning samt bestämma, vilka extra lärarkrafter som skulle anställas och meddela nödiga

lärarförordnanden ävensom bestämma den lärarna tillkommande ersättningen. Anställningen borde givetvis erhålla en rent tillfällig karaktär.

Statskontoret har anfört, att med hänsyn till bristen på tandläkare inom den svenska folktandvården och organisatoriska svårigheter vid tandläkarhögskolorna betänkligheter i och för sig kunde möta mot att tillmötesgå framställningen om utbildning av norska tandläkare här. Då ämbetsverket icke ansett sig kunna bedöma, om och i vad mån norska elever kunde mottagas utan förfång för svenska studerande, begränsade statskontoret sig till att huvudsakligen beröra kostnads- och anslagsfrågor. Härom har ämbetsverket anfört bland annat följande.

Ersättning från norska staten bör enligt statskontorets mening efter varje budgetårs slut utgå med belopp, motsvarande de kostnader — merkostnader eller verkliga kostnader — som uppstått under budgetåret. För vinnande av överblick över förhållandena torde det vara lämpligast att av riksdagen äskas ett särskilt anslag för bestridande av kostnaderna för vissa norska studenters undervisning vid tandläkarhögskolorna. Å detta anslag böra ifrågavarande kostnader avföras antingen direkt, t. ex. då fråga är om avlöning till enbart för de norska kurserna anställda lärare, eller också i efterhand genom omföring för månad eller budgetår av på de norska studerandena belöpande andel av utgifter för avlöningar, expenser, undervisningsmateriel m. m. Anslaget torde böra givas förslagsanslags karaktär. Inflytande ersättningar synas böra tillgodoföras inkomstposten A IV 5. Övriga diverse inkomster.

Departementschefen har för egen del ansett, att vårt land bör lämna Norge den hjälp, som här ifrågasatts. Beträffande kostnaderna för utbildningen har departementschefen anfört följande.

Den ersättning, som norska staten förutsättes skola lämna, torde böra avse utgifterna för undervisningen av de norska eleverna, beräknade på sätt kommittén angivit. Dessa ha beräknats till 153 000 kronor. Det torde få förutsättas, att norska staten är villig betala högre ersättning, om utgifterna skulle visa sig överstiga de beräknade. Såsom statskontoret framhållit torde därför den norska ersättningen böra inbetalas efter utgången av varje budgetår med belopp, motsvarande utgifterna under budgetåret. I enlighet med statskontorets förslag böra ersättningsbeloppen tillgodoföras inkomstposten Övriga diverse inkomster.

För vinnande av överblick över kostnaderna för utbildningen torde böra uppföras ett särskilt förslagsanslag med förut angivna rubrik, från vilket utgifterna böra avföras på sätt statskontoret föreslagit. För nästa budgetår torde böra anvisas ett förslagsanslag av 35 000 kronor för ändamålet.

I *motionerna I: 254* och *II: 319* har anförts i huvudsak följande.

I och för sig är det rimligt och naturligt, att vårt land i mån av förmåga söker bistå grannländerna även när det gäller att utbilda arbetskraft till områden, där i dessa länder betydande brist föreligger. I Norge är detta otvivelaktigt fallet beträffande tandläkare. Emellertid är vårt eget läge på detta område synnerligen bekymmersamt. Allmänt bekant är, att folktand-

vården, under det decennium den existerat, haft att kämpa med stora svårigheter på grund av bristen på tandläkare. Dessa svårigheter äro ännu icke undanröjda. Tvärtom inger det aktuella läget allvarliga farhågor. Situationen för dagen är i korthet följande.

Inom folktandvården äro inrättade 708 tandläkartjänster. Av dessa äro 138 vakanta och sakna helt innehavare. Av de 570 nu verksamma tandläkarna i folktandvården äro 102 utlänningar med mer eller mindre tillfälliga förordnanden. 54 tandpolikliniker med 65 tandläkartjänster stå helt tomma i avsaknad av tandläkare. Av dessa 54 tandpolikliniker hava 35 med 43 tandläkare tidigare varit i verksamhet men av brist på tandläkare måst stängas. De övriga 19 poliklinikerna med 22 tandläkare ha, ehuru de länge stått färdiga, av samma anledning icke kunnat öppnas.

Med hänsyn till det prekära läge, folktandvården sålunda för närvarande befinner sig i, har medicinalstyrelsen i sitt nyligen avgivna yttrande öfver 1946 års folktandvårdssakkunnigas betänkande sett sig nödsakad att föreslå långtgående åtgärder för att tillförsäkra folktandvården erforderliga tandläkarkrafter. Bland annat ifrågasattes import av utländska tandläkare. I denna situation förefaller det egendomligt, att våra tandläkarhögskolor skola utbilda tandläkare för ett annat land. Förevarande ärende synes ha handlagts som en ren undervisningsfråga utan att folktandvårdens intresen beaktats. Anmärkningsvärt är att, såvitt av propositionen framgår, medicinalstyrelsen icke ens beretts tillfälle att yttra sig i ärendet.

Det hade annars legat nära till hands att i den lucka, som uppstår i övergången mellan den 4-åriga och 5-åriga studietiden och vilken nu avses att utnyttjas för norska tandläkarstuderande, inskjuta en extra utbildning av tandläkare för folktandvårdens behov, varigenom det skulle bliva möjligt att ej oväsentligt reducera antalet vakanser. Tiden torde emellertid nu vara försutten för att få till stånd en dylik extra utbildning. Tillräckligt med svenska tandläkarstuderande, som fullgjort sin prekliniska utbildning, torde nämligen ej finnas för att fylla de ifrågavarande extrakurserna. Under sådana förhållanden läser anledning icke finnas att motsätta sig det i propositionen framlagda förslaget.

Av propositionen framgår ej med tydlighet, vilka konsekvenser den extra utbildningen av norska tandläkare kommer att få för de svenska tandläkarstuderandena. Viss ändring av studieordningen för dessa torde dock bliva nödvändig. Bland annat måste vid Malmöhögskolan, enligt vad dess styrelse framhållit, särskild sommarkurs anordnas för vissa svenska studerande. Angeläget är, att den extra utbildning, som sålunda anordnas för norska tandläkarstuderande, organiseras så, att den icke kommer att medföra minskad antagning av svenska elever till tandläkarhögskolorna eller förlängd utbildningstid för dessa.

Med hänsyn till den stora bristen på tandläkare i folktandvården synes det erforderligt, att tandläkarundervisningen tager mera sikte på folktandvårdens behov än som hittills skett och att alla möjligheter att öka utbildningen av tandläkare för folktandvården tillvaratagas. Då det visat sig, att det nuvarande statliga stipendiesystemet, som tillkommit för att i viss utsträckning tillgodose folktandvårdens behov av tandläkare, är ineffektivt — cirka 40 procent av stipendiaterna återbetala stipendierna omedelbart efter examen för att därmed frigöra sig från skyldigheten att tjänstgöra i folktandvården — synes en ändring av grunderna för dessa stipendier böra övervägas.

Utskottet får med anledning av vad i motionerna I: 254 och II: 319 anförts framhålla, att under övergångsåren mellan den fyraåriga och den femåriga studieplanen inskjutits två extra kurser, en i Stockholm och en i Malmö, omfattande sammanlagt 160 elever. Vid Stockholms-högskolan upp- tog vidare första studiegruppen enligt den femåriga studieplanen 20 stu- derande utöver det fastställda antalet. Övergångsåren ha härigenom ut- nyttjats för att utöka antalet examinerade tandläkare med tillhoppa 180 eller samma antal som ett års examination vid de båda högskolorna.

Enligt vad utskottet inhämtat torde den föreslagna extra utbildningen av norska tandläkare icke komma att innebära annan olägenhet för de svenska eleverna än att möjligen en grupp studerande vid högskolan i Malmö får en kurs förlagd till en månad av en sommarferie. För folktand- vårdens del i Malmö synes förslaget om utbildningen av det ifrågasatta antalet norska studerande innebära vissa fördelar genom att tandvår- den för folktandvårdsklientelet får en större omfattning än vad eljest kan bli- va fallet.

Utskottet är ense med motionärerna om att förutsättningen för utbild- ningen av de norska tandläkarstuderandena i vårt land bör vara, att kurs- verksamheten så utformas, att någon inskränkning av antalet svenska stu- derande eller avbräck i deras studiegång härigenom ej sker. Då emellertid enligt de föreliggande planerna något dylikt icke synes vara att befara har utskottet icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Vad i motionerna anförts angående folktandvårdens läge och behov för- anleder utskottet att framhålla angelägenheten av att lämpliga åtgärder snarast vidtagas för att tillförsäkra folktandvården erforderliga läkarkraf- ter. Utskottet får erinra om det betänkande med förslag angående folk- tandvårdens organisation m. m., som den 3 december 1948 avgivits av 1946 års folktandvårdssakkunniga och vilket betänkande efter remissbe- handling för närvarande är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Utskottet förutsätter, att förslag i anledning av betänkandet snarast kommer att föreläggas riksdagen.

På grund av vad sålunda anförts torde motionerna I: 254 och II: 319 icke böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottet hemställer alltså,

a) att riksdagen må till *Tandläkarhögskolorna: Utbild- ning av vissa norska studerande* för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 35 000 kronor;

b) att motionerna I: 254 och II: 319 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

3:o) **Tandläkarhögskolorna: Bidrag till driften av amanuenskliniker.** Kungl. Maj:t har (punkt 3, s. 17—32) föreslagit riksdagen att under ifrågasvarande rubrik för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 40 000 kronor.

Hösterterminen 1945 inrättades såsom en provisorisk anordning vid dåvarande tandläkarinstitutet (numera tandläkarhögskolan) i Stockholm s. k. amanuenskliniker för behandling av patienter, vilka icke lämpligen kunde behandlas av eleverna. Vid amanuensklinikerna utövas tandvården huvudsakligen av amanuenser och assistenter vid högskolan, alltså yngre tandläkare med tre timmars daglig undervisningsskyldighet under läsåret. Dessa amanuenser erhålla för närvarande ersättning för tjänstgöringen på amanuensklinikerna med högst 8 kronor för arbetstimme, vilken ersättning utgår ur patientavgifterna vid amanuensklinikerna och, i den mån dessa inkomster ej förslå, ur övriga patientavgifter vid högskolan.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 4 februari 1949 må amanuenskliniker inrättas också vid tandläkarhögskolan i Malmö. Fråga har nu uppkommit om ändrad organisation av amanuensklinikerna vid tandläkarhögskolorna.

Syftet med amanuensklinikerna har varit att säkerställa så stort patienturval, att för undervisningen lämpliga fall alltid kunna erhållas. Innan dessa kliniker inrättades var patienttillgången otillräcklig och hotade att sjunka katastrofalt. En av orsakerna härtill var, att endast för undervisningen lämpade ingrepp gjordes, vilket ofta hade till följd att vårdsökande efter halvgjort arbete måste hänvisas att anlita privata tandläkare för avslutande behandling. Vidare hände ofta att vårdsökande efter långa väntetider och kanske flera besök och förberedande undersökningar måste avvisas, när de icke utgjorde lämpliga undervisningsfall. Institutet kom härigenom så småningom i misskredit hos klientelet.

Sedan framställning gjorts om höjning av ovannämnda ersättningsbelopp, har *högskolans lärarkollegium* framlagt förslag om ändrad och definitiv reglering av amanuensklinikernas organisation i anslutning till förhållandena inom folktandvården. Enligt detta förslag skulle ersättningen för tandvårdsutövning på amanuensklinik utformas i anknytning till de avlöningsbestämmelser, som enligt avtal gälla för distriktstandläkare i Göteborg. Ersättning föreslås skola utgå med ett årligt arvode av 9 010 kronor och ett tantiem av 15 procent på inarbetad bruttointkomst, varjämte tandläkaren skulle åtnjuta löneförmåner vid sjukdom m. m. liksom eo statstjänsteman i 27 löneklassen. Dessa ersättningsförmåner skulle avse »full» tjänstgöring på klinikerna om minst 1 145 arbetstimmar årligen. För kortare (»partiell») årlig kliniktjänstgöring skulle ersättning utgå i form av timarvode om 8 kronor 25 öre jämte 15 procent tantiem och semesterersättning enligt lag.

Lärarkollegiets förslag innebär vidare, att antalet tandläkare med »full»

tjänstgöring på amanuenssklinikerna tills vidare skulle begränsas till 8. Amanuenssklinikerna skulle förestås av en föreståndare med ett årsarvode av 1 500 kronor. För amanuenssklinikernas behov skulle anställas en tandtekniker (Ce 18), en avdelningstandsköterska (Ce 11) och tre tandsköterskor (Ce 10). Kostnaderna för driften av amanuenssklinikerna skulle i första hand gäldas ur högskolans inkomster av patientavgifter, men då dessa icke torde förslå, skulle för täckande av de överskjutande kostnaderna anvisas ett förslagsanslag, som på grundval av de beräknade nettoinkomsterna av patientavgifter under budgetåret 1948/49 beräknats till 20 000 kronor. Det återgivna förslaget avser tiden från och med den 1 juli 1949. För budgetåret 1948/49 skulle endast gälla dels att tandläkare på amanuenssklinik skulle erhålla ersättning med 8 kronor 25 öre för arbetstimme jämte 15 procent tantiem, dels att sköterskepersonal finge anställas i den mån högskolans patientavgiftsmedel lämnade tillgång därtill.

Lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Malmö har förklarat sig anse, att de för Stockholms-högskolan föreslagna ersättningsgrunderna böra tillämpas även för amanuensskliniker vid Malmö-högskolan. *Universitetskanslern* har tillstyrkt Stockholms-kollegiets förslag och förordat en liknande organisation vid Malmö-högskolan; dock har kanslern ansett biträdespersonalen böra få extra anställning och avstyrkt retroaktiv ersättning.

Sveriges tandläkarförbund har däremot icke godtagit de föreslagna grunderna för ersättning åt tandläkare på amanuenssklinikerna. Förbundet har funnit en tjänstgöring av $(1\ 145 + 675 =) 1\ 820$ arbetstimmar hindrande för amanuensernas fortbildning och forskning, varför förbundet föreslagit, att en kliniktjänstgöring av samma omfattning som amanuensernas undervisning eller 675 arbetstimmar årligen skulle betraktas som full tjänstgöring. Ersättningen för hela arbetstiden ($2 \times 675 = 1\ 350$ timmar) borde motsvara lön och övriga förmåner för en statstjänsteman i 27 löneklassen. Tantiem borde ej utgå. Härigenom skulle dessa tjänster komma att ifråga om såväl tjänstgöring som löneförmåner bli likställda med flertalet skoltandläkartjänster. Även ersättningarna för »partiell» tjänstgöring och för tandvård under budgetåret 1948/49 borde höjas, nämligen till 11 kronor 50 öre i Stockholm och 10 kronor 75 öre i Malmö jämte rörligt tillägg.

Departementschefen har för sin del anfört huvudsakligen följande.

God tillgång på lämpligt patientmaterial är en nödvändig förutsättning för att rationell utbildning skall kunna bedrivas vid tandläkarhögskolorna. För att säkerställa en god patienttillgång och därmed möjliggöra ett ur pedagogisk synpunkt lämpligt urval av vårdfallen synes det nödvändigt att lämpligt organiserade amanuensskliniker upprätthållas vid högskolorna. På grund av rådande tvist om ersättningen åt de på amanuenssklinikerna arbetande tandläkarna har verksamheten där för närvarande inskränkts i betänklig omfattning. En omprövning av ersättnings

storlek och amanuenssklinikernas organisation i övrigt synes därför motiverad. Det är nödvändigt att nu upptaga denna fråga till prövning även av den anledningen, att utbildningen vid tandläkarhögskolan i Malmö nu avancerat så långt att även där amanuensskliniker måste organiseras för att patientvården skall bli tillfredsställande. Den nybyggnad för denna högskola, som under nu pågående läsår successivt tages i bruk, inrymmer för ändamålet iordningställda lokaler.

Jag anser mig i likhet med kanslern böra tillstyrka, att särskilda hjälpkrafter fr. o. m. nästa budgetår anställas för de på de s. k. amanuenssklinikerna arbetande tandläkarna. Kungl. Maj:t torde sålunda böra medgiva, att vid vardera högskolan må för detta ändamål anställas högst följande biträdespersonal, nämligen en tandtekniker i 18 lönegraden, en avdelningstadsköterska i 11 lönegraden och tre tandsköterskor i 10 lönegraden. Såsom kanslern anfört torde denna personal tills vidare böra få extra anställning. Jag tillstyrker vidare förslaget om anvisande av ett arvode av 1 500 kronor för en föreståndare.

Till frågan om vilken ersättning som bör utgå åt de på amanuenssklinikerna tjänstgörande tandläkarna är jag icke beredd att för närvarande taga slutlig ställning. Ärendet synes i denna del kräva ytterligare överväganden. Liksom tidigare torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att träffa avgörande i ersättningsfrågan. Jag vill dock redan nu framhålla att, även om en ändring av grunderna för ersättningens beräkning är påkallad, det icke synes möjligt att lägga de från tandläkarförbundet framförda yrkandena till grund för förslag i ämnet. Vad särskilt angår den av förbundet gjorda jämförelsen med arvoden för blind- och dövstumskolornas tandläkare må framhållas, att dessa tandläkare driva egen rörelse och således ha betydande utgifter för lokaler, utrustning, biträdeshjälp etc., vilket däremot ej är fallet med tandläkarna på amanuenssklinikerna.

Den omorganisation av amanuenssklinikerna, som jag förordat, och den ändring av grunderna för ersättningsbeloppens beräkning, som synes böra vidtagas, torde tills vidare böra finansieras på i ärendet föreslaget sätt, d. v. s. i första hand av inkomsterna av patientavgifter, så långt de därtill förslå. Såsom i utredningen framhållits lär man för nästa budgetår få räkna med, att så icke kommer att bli fallet. Ett särskilt anslag för täckande av bristen blir sålunda ofrånkomligt. I utredningen har beräknats att för ändamålet skulle behöva anvisas ett förslagsanslag av 20 000 kronor för vardera högskolan. Ehuru beräkningarna äro osäkra torde de få godtagas. Jag förordar dock, att ett för båda högskolorna gemensamt förslagsanslag av 40 000 kronor anvisas.

I överensstämmelse med vedertagna principer torde böra ifrågasättas, om icke framdeles bruttointäkterna av patientvården bör tillgodoföras riksstatens inkomstsida medan de utgifter, som helt eller delvis bestridas av patientavgifter, böra avföras från anslag på riksstatens utgiftssida. Jag förutsätter, att till ett kommande budgetår vederbörlig utredning beträffande detta spörsmål förebringas av kanslersämbetet.

Utskottet, som icke funnit anledning till erinran eller särskilt uttalande i anledning av vad departementschefen i förevarande sammanhang anfört och förordat, tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag om anvisande för nästa bud-

getår av ett förslagsanslag å 40 000 kronor såsom bidrag till driften av amanuenskliniker vid tandläkarhögskolorna. Utskottet hemställer därför, att riksdagen må till *Tandläkarhögskolorna: Bidrag till driften av amanuenskliniker* för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 40 000 kronor.

Stockholm den 3 maj 1949.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Rickard Lindström, Gränebo, Karl Andersson, Ohlon, Boman, Iwar Anderson, Heiding, Berling, Johan Eric Ericson, Rosenberg och Bergh; samt

från andra kammaren: herrar Malmberg i Skövde, Svensson i Grönvik, Bergström, Wallentheim, Pettersson i Dahl, Åkerström, Bergstrand, Hoppe, Staxäng, Persson i Vinberg, Jansson i Kalix och Widén.
